

Osallisuuden kokemus ja koulukiusaaminen: Kouluterveyskyselyn 2019 tuloksia

PÄÄLÖYDÖKSET

- Koulukiusatuilla ja koulukiusaajilla on matalampi osallisuuden kokemus kuin muilla oppilailla.
- Osallisuuden kokemuksen yhteys koulukiusaamiseen ja koulukiusatuksi joutumiseen oli voimakkain 8. ja 9. luokkalaisilla.
- 8. ja 9. luokkalaisilla osallisuuden kokemus oli sitä alhaisempi, mitä useammin oppilas osallistui muiden kiusaamiseen tai tuli itse kiusatuksi. Koulukiusatuksi joutuneilla erot osallisuusindikaattorin keskiarvossa olivat hieman suuremmat.
- Lukiossa ja ammatillisessa oppilaitoksessa koulukiusaajien osallisuuden kokemus oli hieman matalampi kuin ei-kiusaajilla.
- Lukiossa ja ammatillisessa oppilaitoksessa koulukiusatuiksi joutuneiden osallisuuden kokemus oli sitä matalampi, mitä useammin tuli kiusatuksi. Erityisen merkittävää oli, ettei tullut lainkaan kiusatuksi. Etenkin lukiossa työtöillä erot osallisuuden kokemuksesta olivat poikia suuremmat.

Kokemus kuulumisesta johonkin on keskeinen osa osallisuuden kokemuksesta. Kiusaaminen on yhteisöissä ilmenevää negatiivista vuorovaikutusta. Osallisuuden, turvallisuuden ja väkivallan yhteyksistä tarvitaan lisää tietoa (Isola ym. 2019, 119; Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelman 2020–2025 toimenpiteet). Tutkimme perusopetuksen 8. ja 9. luokkalaisten, lukiolaisten ja ammattioppilaitoksessa opiskelevien osallisuuden kokemuksen yhteyttä sekä koulukiusaamiseen osallistumiseen että koulukiusatuksi joutumiseen. Aineistona on vuoden 2019 Kouluterveyskysely.

Osallisuuden kokemuksesta mitataan kymmenen väittämän osallisuusindikaattorilla, jonka kuvaus ja pisteytys on esitelty tarkemmin sivulla 3. Väittämät kartoittavat kuulumisen kokemuksesta, vuorovaikutussuhteissa rakentuvaa merkityksellisyyden kokemuksesta ja uskoa omaan mahdollisuuteen. Osallisuuden kokemus on keskeinen osa hyvinvointia, ja sen on todettu olevan yhteydessä esimerkiksi terveyteen, toimintaan ja työkykyyn, mielenterveyshäiriöihin ja elämänlaatuun. (THL 2020.)

Kouluterveyskyselyssä (THL 2019a) kiusaamisella tarkoitetaan tilannetta, jossa toinen oppilas tai ryhmä oppilaita sanoo tai tekee epämiellyttäviä asioita jollekin oppilaalle. Myös oppilaan toistuva kiusoittelu tavalla, josta hän ei pidä, on kiusaamista. Koulukiusaamiseen osallistuminen on yhteydessä vähäisempään empatiaan (van Noorden ym. 2016) ja narsistisiin piirteisiin (Reijntjes ym. 2016). Taustalla voi myös olla halu ylläpitää tai parantaa omaa sosiaalista asemaa (Thornberg 2010), ongelmat perhesuhteissa tai käytöshäiriöt (ks. Kaltiala-Heino ym. 2010; Hamama & Arazi 2012) sekä kuulumattomuuden kokemukset (Underwood & Ehrenreich 2014).

Jokaisella tulisi olla mahdollisuus valita, mihin yhteisöön kuuluu (Stenvall 2020, 25). Kiusattu joutuu kuitenkin kouluyhteisönsä tai joidenkin sen jäsenten ulossulkemaksi. Kiusatuksi joutuminen altistaa pitkäaikaisille mielenterveyden häiriöille ja heikompilaatuksille aikuisiän sosiaalisille suhteille (Wolke & Lereya 2015; myös van der Feltz-Cornelis ym. 2019). Koulumenestyminen on myös heikompaa (ks. Nakamoto & Schwartz 2010). Emotionaaliset vaikeudet, kuten ahdistus ja vetäytyminen, ovat koulukiusaamisen seurausten lisäksi myös sille altistavia tekijöitä (Reijntjes ym. 2010).

Kiusaamista on Suomessa onnistuttu vähentämään esimerkiksi kiusaamisen vastaisella Kiva koulu -toimenpideohjelmalla (esim. Kärnä 2012). Kiusatuksi joutuminen on vähentynyt etenkin 8. ja 9. luokkalaisilla sekä ammattioppilaitoksessa opiskelevilla pojilla (Ikonen & Helakorpi 2019). Vuoden 2019 Kouluterveyskyselyn mukaan kiusatuksi on joutunut lähes 25 prosenttia 8. ja 9. luokkalaisista, vajaa kahdeksan prosenttia lukiolaisista ja noin 15 prosenttia ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevista. Koulukiusaamiseen on puolestaan osallistunut 17,5 prosenttia 8. ja 9. luokkalaisista, reilu viisi prosenttia lukiolaisista ja 12,5 prosenttia ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevista. Pojat kiusaavat enemmän kuin tytöt. (THL 2019b.)

Kouluterveyskyselyn mukaan kiusatuksi joutuvat muita useammin nuoret, joilla on toimintarajoitteita (Kanste ym. 2018), kodin ulkopuolelle sijoitetut nuoret (Ikonen ym. 2017) sekä ulkomaista syntyperää olevat nuoret (Halme ym. 2017). Myös vähävaraisten perheiden lapset kokevat enemmän kiusaamista perusopetuksen alaluokilla (Pelastakaa Lapset 2018).

Lotta Virrankari
etunimi.sukunimi@thl.fi

Lars Leemann
etunimi.sukunimi@thl.fi

Hanne Kivimäki
etunimi.sukunimi@thl.fi

Tutkimuksen toteuttajat, aineisto ja menetelmä

Tutkimus on toteutettu THL:n Sokra-koordinaatiohankkeen ja Kouluterveyskyselyn yhteistyössä. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohankke – Sokraa rahoittaa Euroopan sosiaalirahasto.

Tutkimuksen aineistona ovat Terveystieteen ja hyvinvoinnin laitoksen vuoden 2019 Kouluterveyskyselyn vastaukset perusopetuksen 8. ja 9. luokan oppilailta (89 570, kattavuus 75 prosenttia), lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoilta (44 636, arvio kattavuudesta 69 prosenttia) sekä ammatillisten oppilaitosten opiskelijoilta (25 047, kattavuutta ei voida arvioida).

Kouluterveyskysely toteutetaan joka toinen vuosi maaliskuuhun opettajan valvomana luokkakyselyinä. Kyselyyn vastataan nimettömänä. Vuoden 2019 kyselyssä oli mukana useita väkivaltakokemuksia kartoittavia kysymyksiä.

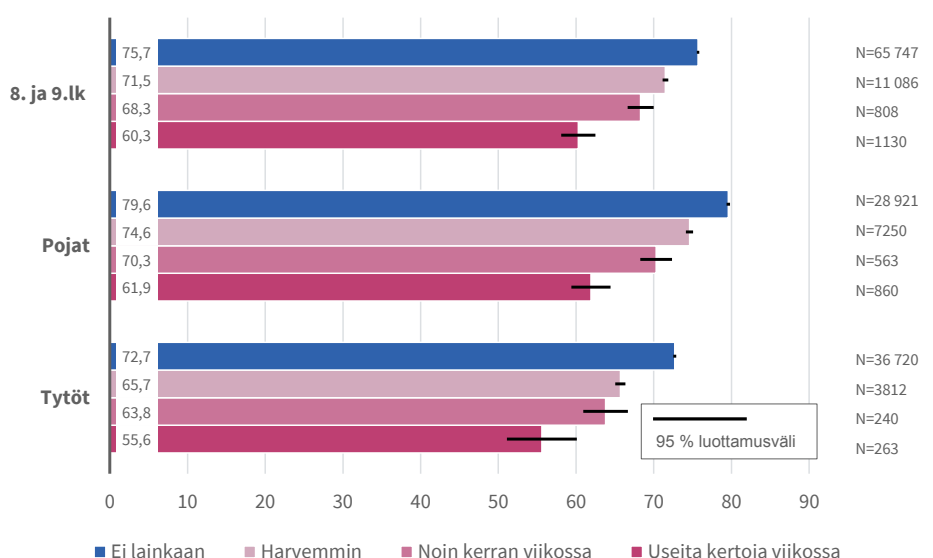
Osallisuusindikaattori oli mukana vuoden 2019 Kouluterveyskyselyssä ensimmäistä kertaa (pl. 4. ja 5. luokan kysely). Osallisuusindikaattorin keskiarvo oli pojilla 5,5–6,5 pistettä korkeampi tyttöihin verrattuna. Ero oli suurin ammatillisessa oppilaitoksessa ja pienin lukiossa. Poikien mediaani oli kaikilla kouluasteilla 2,5 pistettä tyttöjä korkeampi. Sukupuolierot eivät näkyneet pelkästään osallisuusindikaattorissa, vaan laajemmin koko hyvinvoinnissa (ks. Ikonen & Helakorpi 2019).

Aineisto analysoitiin SPSS-ohjelmistolla. Osallisuusindikaattorin keskiarvojen eroja vastausvaihtoehtojen mukaan selvitettiin yksisuuntaisella varianssianalyysillä (ANOVA). Parittaisvertailuissa käytettiin Tamhene testiä. Kuvioissa esitetyt keskiarvot on pyöristetty yhden desimaalin tarkkuudelle. Tulokset varmistettiin ei-parametrisella Kruskal-Wallis testillä, joka keskiarvojen erojen sijaan mittaa eroja mediaaneissa. Alaviitteissa on esitetty ainoastaan ne tulokset, jotka poikkeavat varianssianalyysin tuloksista.

Osallisuuden kokemus ja koulukiusaamiseen osallistuminen

8. ja 9. luokkalaisilla osallisuuden kokemus oli sitä matalampi, mitä useammin oppilas kiusasi muita (kuvio 1). Niiden, jotka eivät kiusanneet muita lainkaan, osallisuuden kokemuksen keskiarvo oli 75,7 pistettä, kun se useita kertoja viikossa kiusaavilla oli 60,3 pistettä. Ero oli yli 15 pistettä verrattuna niihin, jotka eivät kiusanneet muita lainkaan. Harvoin ja noin kerran viikossa kiusanneiden osallisuusindikaattorin keskiarvot sijoittuvat näiden keskiarvojen väliin. Erot jokaisen vastausvaihtoehdon välillä olivat tilastollisesti merkitseviä.¹ Osallisuuden kokemuksen näkökulmasta keskeistä on jopa kahdeksan pisteen ero useita kertoja viikossa ja noin kerran viikossa muita kiusaavien välillä.

Sukupuolittain osallisuusindikaattorin keskiarvojen erot erosivat hieman koko ikäluokan tuloksissa havaittavista eroista. Harvemmin ja noin kerran viikossa kiusaavilla tytöillä ero osallisuuden kokemuksessa jäi alle kahteen pisteeseen (pojilla 4,3 pistettä). Harvemmin ja ei lainkaan kiusaavien tyttöjen välillä ero oli puolestaan suurempi.

Kuvio 1. Osallisuuden kokemus (osallisuusindikaattorin pistemäärä 0–100) ja koulukiusaamiseen osallistuminen 8. ja 9. luokkalaisilla. Erot tilastollisesti merkitseviä (ANOVA, Tamhane, $p < 0,05$) muiden vastausvaihtoehtojen välillä paitsi ”noin kerran viikossa” – ”harvemmin” (tytöt).

Toisella asteella opiskelevien koulukiusaamiseen osallistumisen vastausvaihtoehdot ”noin kerran viikossa” ja ”useita kertoja viikossa” yhdistettiin vastausvaihtoehdoksi ”vähintään kerran viikossa”. Muuttuja luokiteltiin uudelleen, sillä osassa vastausvaihtoehdoista vastaajien määrä sukupuolittain oli pieni.

Lukiolaisilla koulukiusaaminen oli yhteydessä osallisuuden kokemukseen, mutta yhteys ei ollut kovin voimakas (kuvio 2). Vähintään kerran viikossa muita kiusanneiden osallisuusindikaattorin keskiarvo (69,8 pistettä) oli reilu viisi pistettä matalampi verrattuna niiden oppilaiden osallisuuden kokemukseen, jotka eivät kiusanneet muita (75,4 pistettä). Harvoin ja vähintään kerran viikossa kiusaavien osallisuuden kokemuksen keskiarvot olivat lähellä toisiaan, eikä ero ollut tilastollisesti merkitsevä. Sen sijaan ei lainkaan muita kiusaavien osallisuusindikaattorin keskiarvo erosi näistä ryhmistä tilastollisesti merkitsevästi.² Kiusaamiseen osallistuminen ylipäätään oli siis osallisuuden kannalta olennaisempaa kuin sen toistuvuus.

¹ Kruskal-Wallis, noin kerran viikossa–useita kertoja viikossa (8. ja 9. lk, pojat, tytöt), noin kerran viikossa–harvemmin (tytöt) ja useita kertoja viikossa–harvemmin välillä, $p > ,05$.

² Kruskal-Wallis, ei lainkaan–vähintään kerran viikossa (tytöt), $p < ,05$.

Osallisuuden kokemusta mitattiin osallisuusindikaattorilla

Osallisuusindikaattori muodostuu 10 väittämästä:

1. Tunnen, että päivittäiset tekemiseni ovat merkityksellisiä
2. Saan myönteistä palautetta tekemisistäni
3. Kuulun itselleni tärkeään ryhmään tai yhteisöön
4. Olen tarpeellinen muille ihmisille
5. Pystyn vaikuttamaan oman elämäni kulkuun
6. Tunnen, että elämälläni on tarkoitus
7. Pystyn tavoittelemaan minulle tärkeitä asioita
8. Saan itse apua silloin, kun sitä todella tarvitsen
9. Koen, että minuun luotetaan
10. Pystyn vaikuttamaan joihinkin elinympäristöni asioihin.

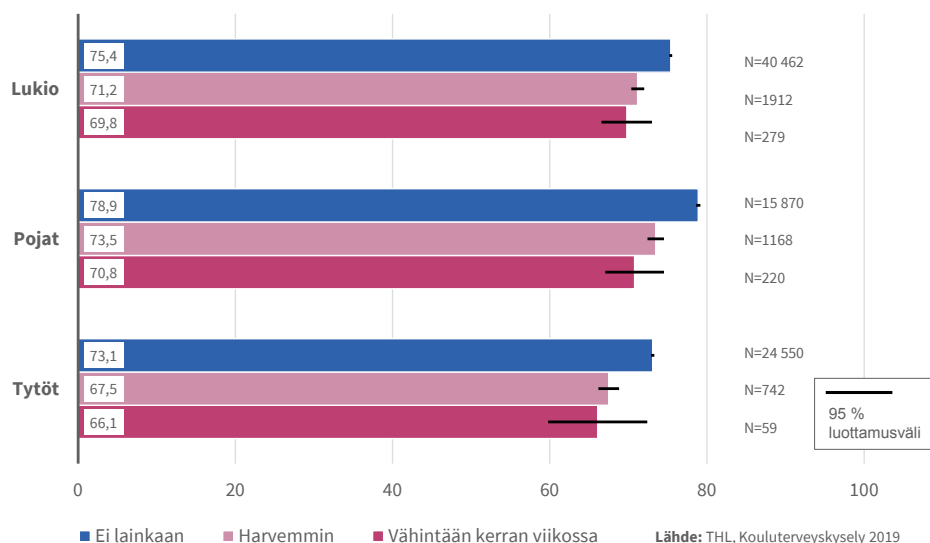
Vastausvaihtoehtoina olivat 1) täysin samaa mieltä, 2) samaa mieltä, 3) ei samaa eikä eri mieltä, 4) eri mieltä ja 5) täysin eri mieltä.

Vastaukset on pisteytetty (vaihtoehto 1 = 5p, ..., vaihtoehto 5 = 1p), pisteet laskettu yhteen (raakasummapistemäärä 10–50p) ja summapistemäärä on muunnettu pistemääräksi 0–100 pistettä.

Lisätietoja:

thl.fi/osallisuusindikaattori

Sukupuolittain osallisuusindikaattorin keskiarvojen erot olivat pojilla kahdeksan ja tytöillä seitsemän pistettä. Pojilla osallisuuden kokemuksen keskiarvon ero oli 1,3 pistettä tyttöjä suurempi vähintään kerran viikossa ja harvemmin kiusaavien välillä.

Kuvio 2. Osallisuuden kokemus (osallisuusindikaattorin pistemäärä 0–100) ja koulukiusaamiseen osallistuminen lukiolaisilla. Erot tilastollisesti merkitseviä (ANOVA, Tamhane, $p < 0,05$) muiden vastausvaihtoehtojen välillä paitsi ”harvemmin” – ”vähintään kerran viikossa” (lukio, pojat ja tytöt) ja ”ei lainkaan” – ”vähintään kerran viikossa” (tytöt).

Ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevilla matalin osallisuuden kokemus oli niillä oppilailla, jotka kiusasivat muita vähintään kerran viikossa. Heidän osallisuuden kokemuksen keskiarvo (70,7 pistettä) oli viisi pistettä alhaisempi verrattuna heihin, jotka eivät kiusanneet muita ollenkaan (75,7 pistettä). Erot vastausvaihtoehtojen välillä olivat melko tasaiset, mutta harvemmin ja vähintään kerran viikossa kiusanneiden keskiarvot eivät eronneet toisistaan tilastollisesti merkitsevästi.

Sukupuolittain tarkasteltuna erot osallisuuden kokemuksen keskiarvossa olivat pojilla seitsemän pistettä ja tytöillä viisi pistettä. Pojilla erot kaikkien vastausvaihtoehtojen välillä olivat tilastollisesti merkitseviä, kun taas tytöillä keskiarvot erosivat ainoastaan harvoin ja ei lainkaan kiusaavien välillä.

Koulukiusaamiseen osallistuminen

Koulukiusaamiseen osallistumista tarkasteltiin kysymyksellä: ”Kuinka usein sinä olet osallistunut muiden oppilaiden (/opiskelijoiden) kiusaamiseen tämän lukukauden aikana?”.

Vastausvaihtoehdot olivat 1) useita kertoja viikossa, 2) noin kerran viikossa, 3) harvemmin ja 4) en lainkaan. Muuttujasta on myös uudelleenluokiteltu muuttuja, jossa vastausvaihtoehdot 1–2 on yhdistetty. Tällöin 1) kiusaa muita vähintään kerran viikossa, 2) kiusaa muita harvemmin ja 3) ei kiusaa muita lainkaan.

Koulukiusatuksi joutuminen

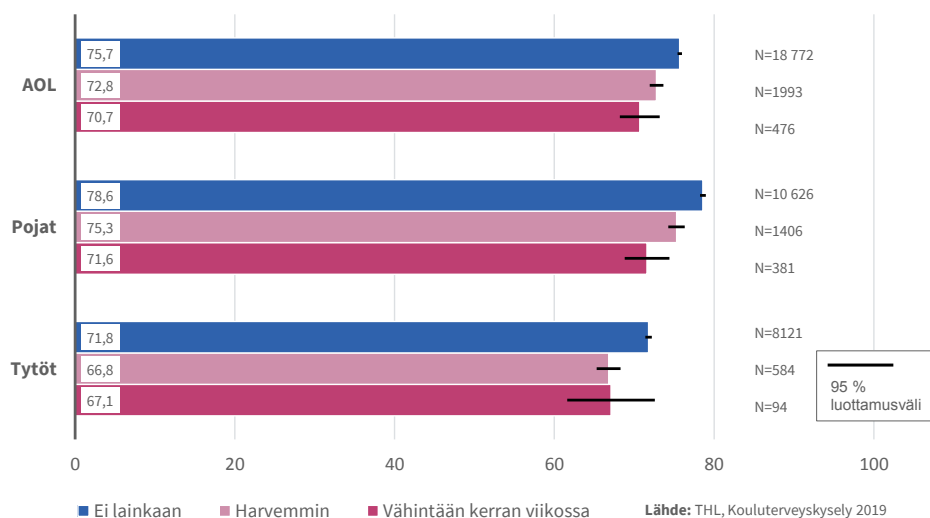
Koulukiusatuksi joutumista tarkasteltiin kysymyksellä: ”Kuinka usein sinua on kiusattu koulussa (/oppilaitoksessa) tämän lukukauden aikana?”.

Vastausvaihtoehdot olivat 1) useita kertoja viikossa, 2) noin kerran viikossa, 3) harvemmin ja 4) en lainkaan. Muuttujasta on myös uudelleenluokiteltu muuttuja, jossa vastausvaihtoehdot 1–2 on yhdistetty. Tällöin 1) tulee kiusatuksi vähintään kerran viikossa, 2) tulee kiusatuksi harvemmin ja 3) ei tule lainkaan kiusatuksi.

Sukupuoli

Sukupuolta tarkasteltiin kysymyksellä: ”Mikä on virallinen sukupuolesi?”. Vastausvaihtoehdot olivat 1) poika ja 2) tyttö.

3

Kuvio 3. Osallisuuden kokemus (osallisuusindikaattorin pistemäärä 0–100) ja koulukiusaamiseen osallistuminen ammattioppilaitoksessa opiskelevilla. Erot tilastollisesti merkitseviä (ANOVA, Tamhane, $p < 0,05$) muiden vastausvaihtoehtojen välillä paitsi ”harvemmin” – ”vähintään kerran viikossa” (AOL, tytöt) sekä ”ei lainkaan” – ”vähintään kerran viikossa” (tytöt).

Kouluasteiden tuloksissa havaittiin selkeitä eroja perusopetuksen 8. ja 9. luokan sekä toisen asteen välillä. 8. ja 9. luokilla osallisuusindikaattorin keskiarvot erosivat selvästi kiusaamisen määrän mukaan. Toisella asteellakin osallisuuden kokemus oli korkein niillä opiskelijoilla, jotka eivät kiusanneet muita. Erot jäivät 8. ja 9. luokkaa pienemmiksi, mutta olivat tilastollisesti merkitseviä. Eroja kiusaamisen toistuvuuden välillä ei kuitenkaan havaittu. Lukion ja ammatillisen oppilaitoksen tulokset olivat keskenään samankaltaiset, vaikka pientä hajontaa sukupuolittain esiintyikin.

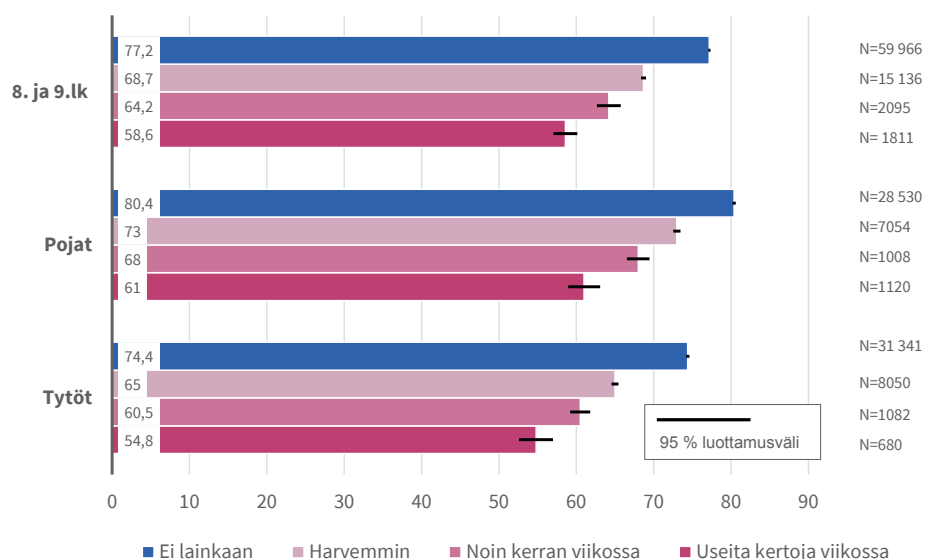
Osallisuuden kokemus ja koulukiusatuksi joutuminen

8. ja 9. luokkalaisilla osallisuuden kokemus oli sitä matalampi, mitä useammin joutui kiusatuksi (kuvio 4). Osallisuusindikaattorin keskiarvot erosivat toisistaan tilastollisesti merkitsevästi kiusatuksi joutumisen määrän mukaan.⁴ Useita kertoja viikossa kiusatuksi joutuvien oppilaiden osallisuuden kokemuksen keskiarvo (58,6 pistettä) oli liki 19 pistettä alhaisempi verrattuna niiden keskiarvoon, jotka eivät olleet joutuneet lainkaan kiusatuiksi (77,2 pistettä). Erityisen merkittävää osallisuuden kokemuksen näkökulmasta oli se, ettei joutunut lainkaan kiusatuksi: heidän osallisuuden kokemuksensa oli jopa 8,5 pistettä korkeampi kuin harvoin kiusatuksi joutuvilla.

Sukupuolittain tulokset noudattelivat pääosin koko 8. ja 9. luokan tuloksia. Tytöillä tosin ”ei lainkaan” ja ”harvemmin”-vastausvaihtoehtojen välinen ero oli vajaa kaksi pistettä suurempi kuin vastaava ero pojilla.

³ Kruskal-Wallis, harvemmin–vähintään kerran viikossa (pojat), $p > ,05$.

⁴ Kruskal-Wallis, noin kerran viikossa–useita kertoja viikossa (8. ja 9. lk, pojat ja tytöt), $p > ,05$.

Lähde: THL, Kouluterveyskysely 2019

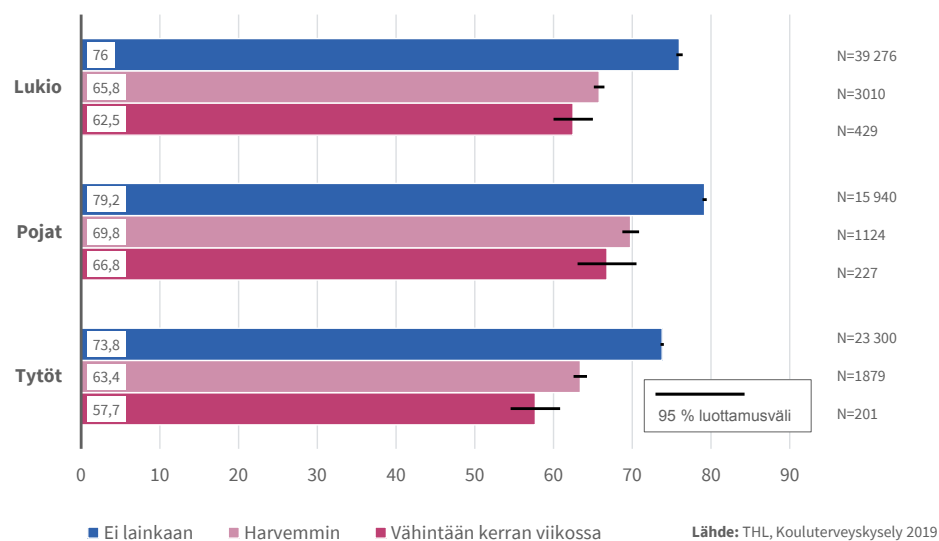
Kuvio 4. Osallisuuden kokemus (osallisuusindikaattorin pistemäärä 0–100) ja koulukiusatuksi joutuminen 8. ja 9. luokkalaisilla. Erot tilastollisesti merkitseviä (ANOVA, Tamhane, $p < 0,05$) kaikkien vastausvaihtoehtojen välillä.

Toisella asteella opiskelevilla myös koulukiusatuksi joutumisen vastausvaihtoehdot ”noin kerran viikossa” ja ”useita kertoja viikossa” yhdistettiin vastausvaihtoehdoksi ”vähintään kerran viikossa”.

Lukiassa alhaisin osallisuuden kokemus oli kiusatuksi joutuneilla opiskelijoilla (kuvio 5). Vähintään kerran viikossa kiusattujen osallisuuden kokemus oli yli 13 pistettä matalampi kuin heillä, joita ei lainkaan kiusattu. Myös harvoin kiusatuiksi joutuneiden osallisuuden kokemus oli 10 pistettä matalampi kuin heillä, joita ei oltu kiusattu. Se, ettei tullut lainkaan kiusatuksi, osoittautui siis olennaiseksi osallisuuden kokemuksessa. Heillä osallisuusindikaattorin keskiarvo erosikin muista vastausvaihtoehdoista tilastollisesti merkitsevästi.⁵

Lukiolaistytöillä osallisuusindikaattorin keskiarvon erot olivat poikia vajaa neljä pistettä suuremmat. Poikiin verrattuna heillä oli 2,7 pistettä suurempi ero vähintään kerran viikossa ja harvoin kiusatuiksi joutuneiden välillä, ja nämä vastausvaihtoehdot erosivat tilastollisesti merkitsevästi toisistaan.

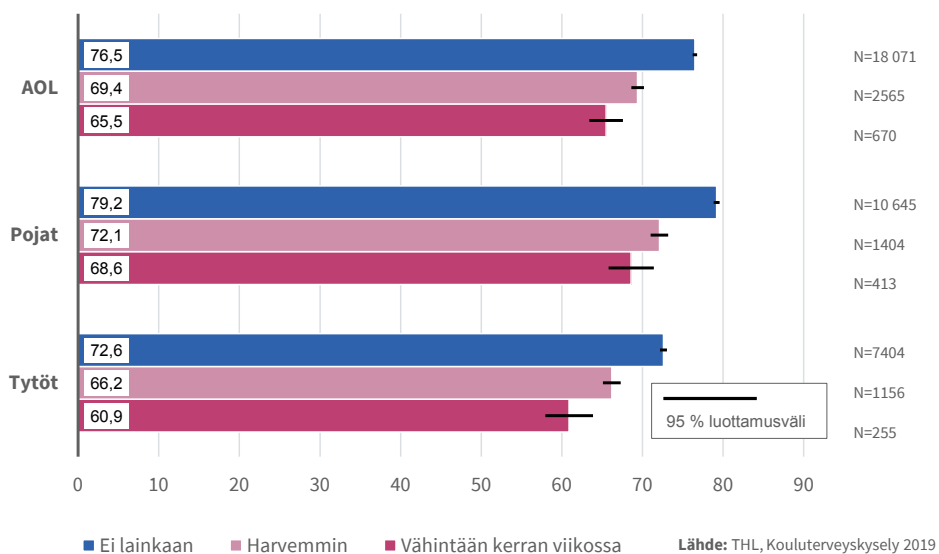
⁵ Kruskal-Wallis, vähintään kerran viikossa–harvemmin (lukio), $p > ,05$.

Kuvio 5. Osallisuuden kokemus (osallisuusindikaattorin pistemäärä 0–100) ja koulukiusatuksi joutuminen lukiolaisilla. Erot tilastollisesti merkitseviä (ANOVA Tamhane, $p < 0,05$) muiden vastausvaihtoehtojen välillä paitsi ”vähintään kerran viikossa” – ”harvemmin” (pojat).

Ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevilla vahvin osallisuuden kokemus oli niillä, jotka eivät joutuneet kiusatuksi (kuvio 6). Heidän osallisuuden kokemuksensa keskiarvo (76,5 pistettä) oli reilu seitsemän pistettä korkeampi kuin harvoin kiusatuilla (69,4 pistettä) ja yksitoista pistettä korkeampi kuin vähintään kerran viikossa kiusatuilla (65,5 pistettä). Vastausvaihtoehtojen väliset erot osallisuuden kokemuksessa olivat tilastollisesti merkitseviä.⁶

Sukupuolittain osallisuusindikaattorin keskiarvon erot muuttuivat vastausvaihtoehtojen välillä. Tytöillä esimerkiksi keskiarvojen ero vähintään kerran viikossa ja harvemmin kiusatuksi joutuvien välillä oli suurempi, vajaat kuusi pistettä, ja ero oli tilastollisesti merkitsevä.

Kuvio 6. Osallisuuden kokemus (osallisuusindikaattorin pistemäärä 0–100) ja koulukiusatuksi joutuminen ammatiloppilaitoksessa opiskelevilla. Erot tilastollisesti merkitseviä (ANOVA, Tamhane, $p < 0,05$) muiden vastausvaihtoehtojen välillä paitsi ”vähintään kerran viikossa” – ”harvemmin” (pojat).

⁶ Kruskal-Wallis, vähintään kerran viikossa–harvemmin (AOL), $p > ,05$.

Yhteenvedona eri kouluasteiden välillä voidaan todeta, että yläkoulussa osallisuuden kokemuksen keskiarvon erot olivat suurimmat suhteessa tapahtuneen kiusaamisen määrään, ja vastausvaihtoehtojen väliset erot olivat selkeät. Lukiossa erot osallisuuden kokemuksessa olivat hieman suuremmat kuin ammatillisessa oppilaitoksessa. Erityisesti lukiossa tyttöjen ja poikien välinen ero oli suuri, vajaa 4 pistettä. Lisäksi sekä lukiossa että ammatillisessa oppilaitoksessa tytöillä koulukiusatuksi joutumisen toistuminen oli merkittävää osallisuuden kokemuksen näkökulmasta.

Yhteenvedo ja pohdinta

Esitellyt tulokset tarjoavat ensimmäistä kertaa tietoa osallisuusindikaattorilla mitatun osallisuuden kokemuksen yhteyksistä koulukiusaamiseen nuorten kohdalla. Osallisuuden kokemus oli vahvimmin yhteydessä koulukiusaamiseen perusopetuksen 8. ja 9. luokilla, jossa sekä muita kiusanneilla että kiusatuksi joutuneilla oli matalampi osallisuuden kokemus. Osallisuuden kokemus oli sitä alhaisempi, mitä useammin kiusaamista tapahtui. Toisella asteella kiusatuksi joutuminen oli vahvemmin yhteydessä osallisuuden kokemukseen kuin kiusaamiseen osallistuminen, mutta jälkimmäisessäkin osallisuuden kokemus oli korkein niillä oppilailla, jotka eivät lainkaan kiusanneet muita.

Osallisuuden kokemus on keskeinen osa hyvinvointia, joten matalan osallisuuden kokemuksen ja koulukiusaamisen yhteydet viittaavat nuorten heikentyneeseen hyvinvointiin ja ovat linjassa ilmiötä kartoittaneiden tutkimusten kanssa (ks. johdanto). Nuorena etsitään tulevaisuuden suuntaa ja identiteettiä rakentuu. Osattomuutta kokeva ihminen näkee kuitenkin tulevaisuutensa kielteisenä, jolloin hyvinvointia tukevien valintojen tekeminen on hankalampaa (THL 2020).

Todetut yhteydet koulukiusaamiseen osallistumisen ja osallisuuden välillä osoittavat, että osallisuuden edistäminen on tärkeä keino kiusaamisen ehkäisyssä. Opetushallituksen hiljattain julkaisemassa kiusaamisen vastaisen työn oppaassa osallisuuden edistäminen on nostettu yhdeksi keinoksi ennaltaehkäistä kiusaamista (Laitinen ym. 2020). Kun lapsi tai nuori kokee elämänsä merkitykselliseksi, omaa asemaa ei tarvitse pönkittää väkivaltaisella käytöksellä (Isola ym. 2019, 115). Toisaalta osattomuuden ja kiusaamiseen osallistumisen yhteydet vaativat kausaliitein tutkimista, jotta saadaan selville muun muassa se, altistaako osattomuuden kokemus muiden kiusaamiselle. Alustavat analyysit vuoden 2019 Kouluterveyskyselyn pohjalta viittaavat myös siihen, että etenkin moni kiusatuksi joutuneista pojista osallistui itsekin kiusaamiseen. Osallisuuden edistämällä voidaan pyrkiä katkaisemaan tätä kierrettä.

Se, miten aikuiset tunnistavat osallisuutta edistäviä keinoja, liittyy oleellisesti siihen, onko lapsilla ja nuorilla mahdollisuuksia kokea osallisuutta, vaikuttaa ja olla mukana (Stenvall 2020). Kouluympäristön lisäksi tulee huomioida kaikki ympäristöt, joissa lapset ja nuoret viettävät vapaa-aikaansa. Kaikkia ihmisiä koskevat universaalit toimenpiteet, kuten maksuttomat ja esteettömät harrastukset, tarjoavat yhdenvertaisia mahdollisuuksia kuulua ryhmään tai yhteisöön ja päästä tekemään mielekkäitä asioita. Yhteistä tekemistä järjestämällä vähennetään nuoren riskiä joutua ulkopuolelle esimerkiksi huonon taloudellisen tilanteen tai toimintarajoitteen vuoksi. Ryhmän ulkopuolelle jääminen on haitallista, sillä ilman toisia ihmisiä on vaikea kokea olevansa toisille tarpeellinen tai saada myönteistä palautetta tekemisistään (THL 2020). Universalistiset toimet ovat siksikin tärkeitä, että niillä tasoitetaan erilaisista kasvuolosuhteista johtuvia eroja.

Lähteet

- Halme N, Kuusio H, Kanste O, Rajala R, Klemetti R, Seppänen J. 2017. Ulkomaista syntyperää olevien nuorten hyvinvointi Kouluterveyskyselyssä vuonna 2017. Tutkimuksesta tiiviisti 26, syyskuu 2017. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.
- Hamama L, Arazi Y. 2012. Aggressive behavior in at-risk children: Contribution of subjective well-being and family cohesion. *Child and Family Social Work*, 17(3), 284–295.
- Ikonen R, Helakorpi S. 2019. Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2019. Tilastoraportti 33/2019. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.
- Ikonen R, Hietamäki J, Laakso R, Heino T, Seppänen J, Halme N. 2017. Sijoitettujen lasten ja nuorten hyvinvointi. Kouluterveyskyselyn tuloksia. Tutkimuksesta tiiviisti 21, syyskuu 2017. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.
- Isola A-M, Tulensalo H, Laitinen K. 2019. Osallisuus edistää turvallisuutta ja ehkäisee väkivaltaa. Kettunen H, Nuotio E, Jokela S, Nummi V.M, Lillsunde P (toim.) 2019. Väkivallaton lapsuus : toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Julkaisuja 2019:27, 112–121. Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki.
- Kaltiala-Heino R, Ranta K, Fröjd S. 2010. Nuorten mielenterveys koulumaailmassa. *Duodecim*, 126(17), 2033–2039.
- Kanste O, Sainio P, Halme N, Nurmi-Koikkalainen P. 2018. Erilaisia toimintarajoitteita kokevien nuorten hyvinvointi. Tutkimuksesta tiiviisti 24, elokuu 2018. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.
- Kärnä A. 2012. Effectiveness of the Kiva antibullying program. Turun yliopisto.
- Laitinen K, Haanpää S, Francke L, Lahtinen M. 2020. Kiusaamisen vastainen työ kouluissa ja oppilaitoksissa. Oppaat ja käsikirjat 2020:3a. Opetushallitus.
- Nakamoto J, Schwartz D. 2010. Is Peer Victimization Associated with Academic Achievement? A Meta-analytic Review. *Social development*, 19(2), 221–242.
- Pelastakaa Lapset. 2018. Lapsen ääni 2018 – Lasten kokemuksia vähävaraisuudesta ja kiusaamisesta kouluympäristössä.
- Reijntjes A, Vermande M, Thomaes S, Goossens F, Olthof T, Aleva L, Van der Meulen, M. 2016. Narcissism, Bullying, and Social Dominance in Youth: A Longitudinal Analysis. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 44, 63–74.
- Reijntjes A, Kamphuis J.H, Prinzie P, Telch M.J. 2010. Peer victimization and internalizing problems in children: A meta-analysis of longitudinal studies. *Child Abuse & Neglect*, 34 (2010), 244–252.
- Stenvall E. 2020. Osallisuutta ja osallistumista - Osa 1: Osallisuuden lähtökohdat kansallisessa lapsistrategiassa. Raportteja ja muistioita 2020:27. Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki.
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 2020. Osallisuusindikaattori mittaa osallisuuden kokemusta.
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 2019a. Kouluterveyskysely.
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 2019b. Kouluterveyskysely 2017 ja 2019, tiivistäjä.
- Thornberg R. 2010. Schoolchildren's social representations on bullying. *Psychology in the Schools*, 47(4), 311–327.
- Underwood M.K, Ehrenreich S.E. 2014. Bullying May Be Fueled by the Desperate Need to Belong. *Theory Pract*, 53(4), 265–270.

van der Feltz-Cornelis C. M, Potters E. C, van Da, A, Koorndijk, R.P.M, Elfeddali, I, van Eck van der Sluijs, J. 2019. Adverse Childhood Experiences (ACE) in outpatients with anxiety and depressive disorders and their association with psychiatric and somatic comorbidity and revictimization. Cross-sectional observational study. *Journal of Affective Disorders*, 246, 458–464.

Van Noorden T. H. J, Bukowski W. M, Haselager G. J. T, Cillessen, A. H. N. 2016. Disentangling the frequency and severity of bullying and victimization in the association with empathy. *Social Development*, 25, 176–192.

Wolke D, Lereya S.T. 2015. Long-term effects of bullying. *Archives of Disease in Childhood*, 100(9), 879–885.

Tämän julkaisun viite:

Virrankari L, Leemann L, Kivimäki H. (2020) Osallisuuden kokemus ja koulukiusaaminen: Kouluterveyskyselyn 2019 tuloksia. *Tutkimuksesta tiiviisti* 35/2020. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

ISBN 978-952-343-599-5 (verkko)

ISSN 2323-5179 (verkko)

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-599-5>